

Інститут екологічної експертизи в Україні – модернізація на європейський лад

Катерина Малигіна

Після приєднання до Енергетичного співтовариства 2011 року Україна зобов'язалася гармонізувати свій інститут екологічної експертизи з європейським уже до кінця 2012 року. Для цього Україна має імплементувати у національне законодавство положення Директиви ЄС з оцінки впливу на довкілля (ОВД). Однак 2011 року внаслідок лібералізації інвестиційної політики відбулося фактичне скасування інституту екологічної експертизи в Україні. Під загрозою опинилися не тільки виконання Україною її міжнародних зобов'язань, а й екологічна безпека країни.

В аналітичній записці представлено європейську модель екологічної експертизи, яку має запровадити Україна, та проведено аналіз стану відповідності українського законодавства Директиві ЄС з ОВД.

Як забезпечити одночасно енергетичну та екологічну безпеку?

Україна стоїть на порозі вагомих змін у своїй енергетичній політиці. У проекті оновленої Енергетичної стратегії України до 2030 року уряд уперше приділив екологічним питанням належну увагу. Поряд з інвестиціями в традиційні джерела енергії передбачено суттєві інвестиції в енергоефективність і «зелену енергетику». З одного боку, така політика відповідає орієнтирам в енергетичній політиці розвинених держав. З іншого – поза увагою залишається питання узгодженості енергетичної політики з принципами екологічної безпеки.

Для гарантування і енергетичної, і екологічної безпеки та забезпечення сталого розвитку Україна має запровадити європейську модель екологічної експертизи. Саме європейська модель екологічної експертизи є тією «золотою серединою» між ліберальною інвестиційною політикою без урахування екологічних наслідків і надмір-

ною зарегульованістю дозвільної системи. Навіть більше, після приєднання до Енергетичного співтовариства 2011 року Україна зобов'язалася гармонізувати свій інститут екологічної експертизи з європейським уже до кінця 2012 року.

2011 року внаслідок лібералізації інвестиційної політики в Україні відбулося фактичне скасування інституту оцінки впливу на довкілля (ОВД), або державної екологічної експертизи. Лібералізацію інвестиційної політики виправдано тим, що забюрократизована дозвільна система сприяла корупції та стримувала інноваційний потенціал приватного сектора. Проте дозвільна система, яка виникла після спрощення, а також практика ухвалення державних рішень в енергетиці не сприяють забезпеченню екологічної безпеки країни.

Так, заходи зі збільшення видобутку вугілля та сланцевого газу, покликані зміцнити енергетичну безпеку країни, не враховують екологічних принципів:

Нова енергетична політика має відповідати європейській моделі

Ігнорування екологічної безпеки в енергетиці неприпустиме

- Оновлена Енергетична стратегія передбачає суттєве зростання видобутку вугілля, спалювання якого, як відомо, має негативний вплив на довкілля. Через закритість і непрозорість процесу перегляду Стратегії шляхи мінімізації екологічних ризиків такого кроку публічно не обговорюють. Тому існує загроза, що екологічні наслідки зростання видобутку вугілля не буде враховано й у перебігу реалізації Енергетичної стратегії, що призведе до погіршення стану довкілля в країні.
- За схожим сценарієм уряд підходить до розвитку видобутку сланцевого газу. 2011 року Львівська обласна рада відмовлялася дати погодження на розробку Олеського родовища через брак інформації про екологічні загрози такого рішення. У листопаді 2011 року Верховна Рада внесла зміни у законодавство у сфері угод про розподіл продукції та усунула місцеві громади від прийняття рішень щодо дозволів на розробку надр. Побоюючись протестів на кшталт Франції чи Болгарії, де врешті-решт заборонили розвідку сланцевого газу через фрекінг, українська влада вирішила взагалі не виносити це питання на обговорення громадськості, зробивши процес прийняття рішень максимально закритим. Такі дії є прямим порушенням норм Орхуської конвенції щодо захисту екологічних прав громадян, яку Україна ратифікувала ще 1998 року.

Ціна ігнорування європейської моделі екологічної експертизи в Україні щороку зростатиме. Найближчими десятиліттями в модернізацію та розвиток енергетичної інфраструктури мають надійти чималі інвестиції. За умов нехтування принципами екологічної безпеки ці інвестиції спричинять неабияку шкоду довкіл्लю. Крім того, якщо в минулому наслідком недотримання повною мірою зобов'язань Орхуської конвенції та Конвенції Еспо було погіршення міжнародного іміджу країни, нині Україна може втратити право голосу і бути виключена із засідань Енергетичного співтовариства. Водночас Угода про Зону вільної торгівлі (ЗВТ) з ЄС містить вимоги запровадження екологічних норм і стандартів

ЄС в українське законодавство. Тому перехід до європейської моделі екологічної експертизи — це не лише виконання зобов'язань України в рамках Енергетичного співтовариства, а й передумова реалізації майбутньої ЗВТ з ЄС.

Інститут екологічної експертизи: європейська модель

В Європі інститут екологічної експертизи з'явився наприкінці 1980-х років з ухваленням Директиви 85/337/ЄЕС і з тих пір зазнав суттєвих змін¹. У грудні 2011 року всі зміни було кодифіковано в єдину Директиву 2011/92/ЄС (*нагалі — Директива*).

Директива визначає мінімальні вимоги, якими мають керуватися країни під час її включення у своє національне законодавство. Вони стосуються переліку проектів, що мають бути об'єктами ОВД, основних обов'язків розробників, мінімального змісту ОВД, повноважень уповноважених органів та умов участі громадськості. Головні вади Директиви — відсутність вимог до моніторингу виконання забудовником своїх зобов'язань у постпроектній стадії та відсутність загальних термінів видачі дозволу на реалізацію проекту.

Сфера застосування

У країнах ЄС процедуру ОВД застосовують до державних і приватних об'єктів будівництва в різних галузях промисловості. Директива, зокрема, охоплює 43 конкретні типи проектів із чіткими граничними значеннями, для яких проведення ОВД є обов'язковим (проекти у Додатку I), та 87 проектів, для яких доцільність проведення ОВД залежить від рішення уповноваженого органу чи органів (проекти у Додатку II). До об'єктів па-

¹ На національному рівні екологічна експертиза в країнах ЄС з'явилася ще в першій половині 1970-х років. Загальноєвропейського статусу процедури екологічної експертизи почали набувати 1985 року з прийняттям Директиви 85/337/ЄЕС. З тих пір цю Директиву було модифіковано тричі — 1997, 2003 та 2009 року. У Договорі про Енергетичне співтовариство передбачено імплементацію Україною первинної Директиви 85/337/ЄЕС та двох її поправок — Директиви 97/11/ЄС та Директиви 2003/35/ЄС.

тивно-енергетичного комплексу з обов'язковою процедурою ОВД належать повітряні лінії електропередач, теплові та атомні електростанції, нафтопереробні заводи, установки для газифікації та зрідження, газо- і нафтопроводи, резервуари для зберігання нафти та нафтопродуктів, об'єкти для видобутку нафти та природного газу.

Процедура ОВД

Загалом процедура ОВД в ЄС є частиною процедури затвердження об'єктів будівництва та складається з таких етапів:

Загалом процедура ОВД в ЄС є частиною процедури затвердження об'єктів будівництва

1. «Скрінінг» — визначається доцільність проведення ОВД (обов'язковий лише для проєктів із Додатку II).
2. «Скоупінг» — визначення конкретного змісту та обсягу дослідження впливу на довкілля. Проводиться на вимогу забудовника. У деяких країнах є обов'язковим для кожного окремого випадку.
3. Надання звіту ОВД уповноваженому органу, що охоплює прямий і непрямий вплив проєкту на здоров'я людей, усі складники навколишнього середовища, матеріальні цінності та культурну спадщину, а також взаємодію цих чинників. Одним з основних пунктів звіту є розгляд альтернатив проєкту. Крім того, звіт має також містити нетехнічне резюме всіх пунктів.
4. Інформування громадськості та природоохоронних органів, проведення консультацій.
5. Прийняття рішення уповноваженим органом, враховуючи результати консультацій.
6. Інформування громадськості щодо прийнятого рішення, можливе судове оскарження ухвали громадянами.

Консультації із зацікавленими сторонами

Важливий етап європейської процедури ОВД — залучення до процесу прийняття рішень різних зацікавлених сторін і проведення з ними консультацій. Зокрема Директива передбачає консультації з громадськістю та з органами влади

інших країн у разі можливих транскордонних впливів. Навіть більше, положення Директиви повністю узгоджено з такими міжнародними конвенціями, як Конвенція Еспо (про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті) та Орхуська конвенція (про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень і доступ до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища). Водночас Директива наголошує на забезпеченні участі громадськості саме на ранніх етапах проведення ОВД і вимагає встановлення достатніх часових рамок для таких консультацій. До відома громадськості мають бути доведені якомога раніше:

- заява забудовника на отримання дозволу на будівництво;
- повідомлення, що проєкт підлягає процедурі ОВД;
- інформація про уповноважені органи влади, відповідальні за прийняття рішення, за надання релевантної інформації та за врахування коментарів;
- інформація про час, місце та засіб публікації релевантної інформації;
- інформація про умови участі громадськості.

Директива ЄС з ОВД наголошує на забезпеченні участі громадськості на самих ранніх етапах проведення ОВД

До процесу ОВД долучаються також інші органи влади, уповноважені у сфері охорони довкілля. Які саме органи беруть участь у консультаціях, кожна країна визначає самостійно. Всі консультації, проведені в процесі ОВД, мають бути враховані під час винесення остаточного рішення про видачу дозволу на реалізацію проєкту.

Нарешті, Директива гарантує повну прозорість і публічність процедури ОВД. Опублікуванню, зокрема, підлягають:

- рішення про необхідність проведення ОВД у результаті скрінінгу;
- матеріали ОВД;
- інформація про видачу дозволу на реалізацію проєкту, що містить:

- ◇ текст рішення;
- ◇ причини і міркування, покладені в основу рішення;
- ◇ результати консультацій з громадськістю;
- ◇ опис передбачених заходів щодо пом'якшення можливих негативних наслідків проекту (за необхідності).

Стан відповідності законодавства України Директиві

Сфера застосування

До 2011 року в Україні діяв інститут екологічної експертизи, успадкований ще від СРСР, але модифікований новим національним законодавством. До об'єктів екологічної експертизи належала не тільки проектна документація, а й програми та плани, а також низка інших рішень, виконання яких могло спричинити негативний вплив на довкілля. Як наслідок, в Україні здійснювали близько 6 000 екологічних експертиз щороку, що в десятки разів перевищувало їхню кількість у західноєвропейських країнах².

Зміна процедури погодження проектної документації на будівництво 2011 року мала суттєвий вплив на інститут екологічної експертизи в Україні

Законодавчі нововведення 2011 року, зокрема прийняття Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», докорінно змінили процедуру погодження проектної документації на будівництво, що також мало суттєвий вплив на інститут екологічної експертизи в Україні. Так, із Закону «Про екологічну експертизу» було

вилучено передпроектні та проектні матеріали, які, однак, є основними об'єктами Директиви ЄС з ОВД³.

² Див. UNECE (2007): Environmental Performance Reviews. Ukraine. Second Review, с. 35 (http://www.unecce.org/fileadmin/DAM/env/epr/epr_studies/Ukraine%20II.pdf).

³ Під дію Закону «Про екологічну експертизу» тепер підпадають лише проекти законодавчих та інших нормативно-правових актів, документація щодо впровадження нової техніки, технологій, матеріалів, речовин, продукції, генетично модифікованих організмів, що власне не є об'єктами Директиви.

Нині основною підставою для здійснення екологічної експертизи в Україні є перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку⁴. На початок 2012 року Перелік нараховує 22 випадки, які, однак, є досі загальними, на відміну від конкретних проектів, зазначених у Директиві. Тому існує необхідність увідповіднення цього Переліку до Переліків у Додатках I і II Директиви.

Процедура ОВД

Законом «Про регулювання містобудівної діяльності» було запроваджено нову, спрощенішу процедуру експертизи об'єктів будівництва. Нові правила не було узгоджено з Директивою ЄС з ОВД, яка в ЄС є частиною процедури затвердження об'єктів будівництва.

Крім того, після всіх змін 2011 року виникла правова колізія, що створює можливість для маніпуляцій органами державної влади. Незрозумілим залишилося питання, чи мають екологічно небезпечні проекти проходити державну екологічну експертизу. З одного боку, таку вимогу досі прописано в Законі «Про екологічну експертизу». З іншого — її не зазначено в Законі «Про регулювання містобудівної діяльності», згідно з яким всі будівельні об'єкти підпадають під експертизу за новою процедурою. Таким чином, формально стара процедура екологічної експертизи в Україні більш-менш відповідає вимогам Орхуської конвенції та Директиві ЄС з ОВД. Тому українська влада може звітувати про часткове виконання своїх міжнародних зобов'язань. Хоча на практиці можна використовувати нову процедуру затвердження будівельних проектів, що практично означає ігнорування цих міжнародних документів.

Стара процедура затвердження будівельних проектів

До 2011 року державна екологічна експертиза була частиною комплексної державної (потім інвестиційної) експертизи, яку мали пройти

⁴ Постанова КМУ від 27 липня 1995 р. № 554 «Про перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку».

всі будівельні проекти перед їх затвердженням. Потім сферу застосування ДЕЕ було звужено до об'єктів підвищеної екологічної небезпеки, перерахованих у відповідній Постанові Кабінету Міністрів за 1995 рік.

Екологічна експертиза в Україні проводиться в два етапи — спочатку забудовнику необхідно

Екологічна експертиза в Україні проводиться в два етапи, тимчасом як в ЄС існує лише один етап

розробити оцінку впливу на навколишнє середовище (ОВНС)⁵, а потім отримати позитивне рішення державної екологічної експертизи (ДЕЕ), яке базується на розгляді матеріалів ОВНС. Реалізацію проектів без позитивного рішення ДЕЕ взагалі заборонено. У разі негативного рішення замовник ДЕЕ має право направити матеріали ОВНС на повторну державну екологічну експертизу після їх доопрацювання відповідно до зауважень висновку. Позитивний висновок ДЕЕ діє впродовж трьох років від дня його видачі. Це означає: якщо за цей період будівництво не розпочалося, всю процедуру ЕЕ необхідно проходити знову.

Відмінність такої моделі екологічної експертизи від європейської полягає у тому, що:

1. У країнах ЄС існує лише один етап ОВД, який за своїм змістом найбільш відповідає українській ОВНС. Водночас такого етапу як ДЕЕ в ЄС взагалі не існує.
2. Європейська процедура ОВД не має дозвільного характеру. Регулювальні органи в країнах ЄС не зобов'язані робити будь-які висновки з наданих матеріалів. Вони лише враховують підсумки процедури ОВД, у тому числі результати всіх консультацій.
3. В Україні інше розуміння ролі уповноваженого органу в галузі екологічної експертизи, аніж в ЄС. Якщо в Україні уповноваженим органом, який виносить висновок

⁵ В українському законодавстві ОВНС є офіційним терміном для позначення першого етапу державної екологічної експертизи. Для позначення європейської процедури в цій статті вжито термін ОВД (англ. Environmental Impact Assessment, або EIA).

державної екологічної експертизи, є еколого-експертні підрозділи Міністерства екології та природних ресурсів України, то в країнах ЄС таким уповноваженим органом є орган, який надає остаточну згоду на реалізацію проекту (наприклад, через видачу дозволу на будівництво) і тому не обов'язково є природоохоронним органом.

4. В українській процедурі екологічної експертизи замість гнучкого механізму консультацій з іншими органами влади передбачено жорсткий механізм погодження матеріалів ОВНС з низкою органів, а саме з Міністерством охорони здоров'я, Держгірпромнаглядом та Управлінням державної пожежної охорони МВС. Це означає, що матеріали ОВНС мають завчасно пройти ще три додаткові експертизи на відповідність санітарно-гігієнічним нормам, нормам з охорони праці та з питань пожежної безпеки, що занадто ускладнює весь процес екологічної експертизи.

Модель екологічної експертизи, яка існувала в Україні до 2011 року, частково відповідає Директиві ЄС з ОВД

Попри зазначені відмінності, ця модель екологічної експертизи частково відповідає Директиві ЄС з ОВД і передбачає навіть суворіший екологічний контроль. На практиці, однак, складність процедури сприяє корупції та не заохочує інвестиції.

Нова процедура затвердження будівельних проектів

Будівельні проекти з 2011 року розподілено на категорії різної складності, до яких застосовують різні процедури затвердження. Проектна документація більш складних об'єктів (IV–V категорії складності), на відміну від простих (I–III категорії), підлягає обов'язковій експертизі, яку відтепер проводять експертні організації різної форми власності, що відповідають критеріям, встановленим Мінрегіоном. До проектною документації об'єктів підвищеної екологічної безпеки та об'єктів, що потенційно матимуть

трансграничний вплив, додають матеріали ОВНС. Замовник будівництва сам визначає експертну організацію, яка проводитиме експертизу. Результатом експертизи є звіт, що містить інформацію про дотримання вимог охорони праці, екології, пожежної, техногенної, ядерної та радіаційної безпеки тощо. Процедура затвердження складних будівельних проектів завершується видачею дозволу на виконання будівельних робіт⁶. Якщо такого дозволу чи відмови на його видачу відповідні органи не надали впродовж певного періоду з дня реєстрації заяви, то такий дозвіл вважають виданим.

Нова процедура затвердження об'єктів будівництва радше не відповідає, аніж відповідає вимогам Директиви ЄС з ОВД. Хоча вона враховує вимогу Директиви про необхідність розробки ОВД для низки проектів, а також скасовує етап державної екологічної експертизи, такі кроки не означають автоматичної адаптації до європейської моделі ОВД. На відміну від старої нова процедура не передба-

Нова процедура затвердження об'єктів будівництва радше не відповідає, аніж відповідає вимогам Директиви ЄС з ОВД

чає жодної участі зацікавлених сторін, таких як громадськість чи природоохоронні органи влади в процесі ОВД. Вона також не містить вимог про обов'язкове оприлюднення рішення про видачу дозволу на реалізацію проекту, як того вимагає Директива. Навіть більше, практично нанівець зведено роль уповноваженого органу, який видає дозвіл на будівництво. Так, у разі бездіяльності органів влади після закінчення певного терміну дозвіл на будівництво вважають автоматично виданим. Це створює не тільки нові можливості для зловживань, а й підвищує імовірність повного ігнорування будь-яких будівельних стандартів, зокрема й нормативів екологічної безпеки.

Консультації із зацікавленими сторонами

В Україні існують великі проблеми щодо забезпечення консультацій із зацікавленими сторонами відповідно до вимог Директиви. Це однаково

⁶ У разі простих будівельних проектів отримання такого дозволу не передбачено.

справедливо і до, і після законодавчих змін 2011 року.

Формально чинне законодавство забезпечує участь громадськості в процедурі екологічної експертизи⁷. Однак у зв'язку з нечітко визначеним статусом ДЄЕ наразі існує загроза повного виключення громадськості з процесу прийняття рішень щодо реалізації екологічно небезпечних проектів. Адже нова процедура експертизи об'єктів будівництва, як вже зазначалося, консультацій з громадськістю взагалі не передбачає.

Крім того, чинне законодавство містить прогалини, що призводить до практичних проблем реалізації прав громадян на участь у прийнятті екологічно значущих рішень, а часом і повного ігнорування цих прав. Усунення цих прогалин вже більше десятиліття вимагає Народа сторін Орхуської конвенції. 2011 року було прийнято Порядок залучення громадськості до обговорення питань щодо прийняття рішень, які можуть впливати на стан довкілля. Проте, на думку зацікавлених сторін, він не може забезпечити належної участі громадськості. Основні проблеми пов'язані з чіткими часовими рамками і щодо поширення інформації про початок громадського обговорення, і щодо ознайомлення з матеріалами ОВНС. Не раз траплялися випадки, коли інформацію про початок громадського обговорення публікували «заднім числом» вже після винесення позитивного рішення державної екологічної експертизи. Новий Порядок хоча й встановлює конкретні часові рамки, однак їх «прив'язка» стосується нечітко прописаних етапів, що робить заплутаною всю процедуру консультацій. Водночас Директива ЄС з ОВД, як вже зазначалося, приділяє цим питанням особливу увагу.

Не забезпечується в Україні належним чином і публічність екологічної експертизи, попри те,

⁷ Участь громадськості у прийнятті екологічно важливих рішень забезпечується, зокрема, законами України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про екологічну експертизу», Будівельними нормами (ДБН А.2.2-1-2003) та Порядком залучення громадськості до обговорення питань щодо прийняття рішень, які можуть впливати на стан довкілля, від 29.06.2011.

В Україні публічність екологічної експертизи не забезпечується належним чином, хоча її закріплено на законодавчому рівні

що її закріплено на законодавчому рівні⁸. Існує практика за-секречування висновків державної екологічної експертизи та обмеження доступу до матеріалів ОВНС, що робить весь процес екологічної експертизи непрозорим⁹.

До кінця неврегульованим в Україні залишається питання оцінки впливу проектів на навколишнє середовище в транскордонному контексті. В українському законодавстві відсутні і визначення типу діяльностей, що можуть мати транскордонний вплив, і сама процедура проведення консультацій із зачепленою країною та її громадськістю в разі будівництва екологічно небезпечних об'єктів із транскордонним впливом.

Європейський і пострадянський підходи до ЕЕ

Дозвільний характер інституту ЕЕ, до якого звикла Україна, відображає радянську логіку проведення екологічної експертизи, коли вона стосувалася вже майже завершеного проекту. Винесення негативного висновку з екологічної експертизи призводить автоматично до заборони реалізації проекту, тим самим наголошуючи несумісність економічного зростання та охорони довкілля. Відправлення ж проекту на доопрацювання також не є ефективним рішенням, оскільки збільшує витрати проекту.

Європейський підхід до екологічної експертизи принципово відрізняється від пострадянського. В його основі лежить концепція сталого розвитку, яка проголошує триєдність економічної, соціальної та екологічної сфери. У процесі прийняття рішень всі

три елементи мають розглядатися збалансовано, а не протиставлятися один одному. Так, процес ОВД починається на ранніх етапах підготовки проекту і триває впродовж усього процесу проектування. Тим самим зміст екологічної експертизи в Європі полягає не в обґрунтуванні вже прийнятого проектного рішення, а в пошуку найбільш екологічно і соціально прийнятного рішення. Свідченням цього є участь громадськості та інших зацікавлених сторін у процесі ОВД, проведення між ними різних консультацій перед прийняттям остаточного рішення.

Рекомендації

Загалом для увідповіднення українського законодавства до вимог Директиви необхідно:

1. Усунути правову колізію, що стосується об'єктів підвищеної екологічної небезпеки, через визначення конкретної процедури їх експертизи. Це означає передбачення проведення державної екологічної експертизи цих об'єктів у Законі «Про регулювання містобудівної діяльності» або видалення положення про необхідність проведення ДЕЕ цих об'єктів у Законі «Про екологічну експертизу».
2. Затвердити Переліки об'єктів, які потребують обов'язкового проведення ОВД згідно із Додатком I Директиви. Визначити процедуру скрінінгу для об'єктів, перерахованих у Додатку II Директиви. Відповідні зміни внести до Переліку видів діяльності і об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку від 27.07.1995.
3. Передбачити етапи скоупінгу та написання резюме нетехнічного характеру Звіту ОВНС у Державних будівельних нормах, що стосуються процедури ОВНС¹⁰.
4. Передбачити обов'язкові консультації з природоохоронними органами до затвердження остаточного Звіту ОВНС. Внести відповідні зміни у закони України «Про регулювання містобудівної діяльності», «Про

⁸ Оприлюдненню в ЗМІ підлягають Заява про наміри на етапі передінвестиційних досліджень (п. 1.6 ДБН А.2.2-1-2003), Заява про екологічні наслідки діяльності (Ст. 15, 35 Закону України «Про екологічну експертизу»), що містить резюме висновків ОВНС і публікується до проведення ДЕЕ, та висновок державної екологічної експертизи (ч. 2 Ст. 10 Закону України «Про екологічну експертизу»).

⁹ Позитивним кроком у цьому плані було прийняття судового рішення на користь львівської МБО «Екологія-Право-Людина» наприкінці 2011 р. Тоді суд зобов'язав Мінекології опублікувати в інтернеті більш як тисячу висновків державної екологічної експертизи. Утім, такі випадки в Україні поодинокі.

¹⁰ ДБН А.2.2-1-2003 «Склад і зміст матеріалів оцінки впливу на навколишнє середовище (ОВНС) при проектуванні і будівництві підприємств, будинків і споруд».

охорону навколишнього середовища», «Про екологічну експертизу».

5. Передбачити участь громадськості на початковому етапі процедури ОВНС (і на етапі скоупінгу, і на етапі оприлюднення попереднього Звіту ОВНС) в Порядку залучення громадськості до обговорення питань щодо прийняття рішень, які можуть впливати на стан довкілля від 29.06.2011. Для цього встановити проведення попередніх зустрічей з визначення обсягу робіт після оприлюднення Заяви про наміри, а початок публічних слухань – після оприлюднення попереднього Звіту ОВНС. Узгодити ці зміни із законами України «Про регулювання містобудівної діяльності», «Про охорону навколишнього середовища», «Про екологічну експертизу».
6. Розробити і затвердити Порядок проведення оцінки впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті. Узгодити ці зміни із законами України «Про регулювання містобудівної діяльності», «Про охорону навколишнього середовища», «Про екологічну експертизу».

Для ефективної імплементації європейських норм недостатньо увідповіднити лише юридичний аспект, необхідно також увідповіднити інституційний і кадровий потенціали. Зокрема потребують оновлення методології оцінки матеріалів ОВНС, які розробляли переважно ще за радянських часів і які не містять інформації про сучасні ризики та технології. Це означає необхідність підвищення кваліфікації експертів через проведення відповідних тренінгів. У рамках підготовки корисною була б також публікація зразків передової практики з підготовки матеріалів ОВНС.

Для реалізації ОВД в Україні відповідно до вимог Директиви вирішальне значення має участь громадськості у процедурі ОВД. Для усвідомлення громадянами їхніх екологічних прав і способів їх захисту необхідно проводити активну інформаційну кампанію серед населення, вагому роль в якій мають відігравати екологічні НУО.

Практика проведення екологічної експертизи за європейською моделлю в Україні вже існує. Так, це є необхідною умовою отримання грантових коштів від іноземних донорів для реалізації певних проектів. Такої політики дотримуються, наприклад, Світовий банк та ЄБРР. Тому є всі передумови для успішного виконання Україною своїх зобов'язань і запровадження європейської моделі екологічної експертизи в нашій країні.

Приклади ОВД в Україні за європейською моделлю

Приклад I

У жовтні 2010 року Україна підписала з ЄБРР угоду про надання кредиту в розмірі 450 млн євро для будівництва повітряної лінії 750 кВт Запорізька АЕС – Каховська. Умовою отримання кредиту було проведення ОВД проекту відповідно до вимог ЄБРР. Підготовка звіту ОВД тривала майже рік – з березня 2009 до січня 2010 року.

Графік публічних консультацій та оприлюднення інформації:

ЕТАП I: ВИЗНАЧЕННЯ ОБСЯГУ – *квітень 2009 року*

- Завершення «Документа про обсяг» і «Плану публічних консультацій та оприлюднення інформації».
- Повідомлення про оприлюднення інформації та зустрічі з визначення обсягу.

ЕТАП II: ЗУСТРІЧІ З ВИЗНАЧЕННЯ ОБСЯГУ – *квітень – липень 2009 року*

- Підготовка проекту «Звіту про ОВНС».
- Оприлюднення проекту «Звіту про ОВНС».
- Повідомлення про публічні слухання.

ЕТАП III: ПУБЛІЧНІ СЛУХАННЯ – *липень – листопад 2009 року*

- Процес оприлюднення, врахування коментарів у проекті «Звіту про ОВНС» (120 днів).
- Проект кінцевої версії «Звіту про ОВНС».

Джерело: www.ukrenergo.energy.gov.ua/ukrenergo/document/66094

Приклад II

Наприкінці 2012 року Україна планує отримати кредит від «Євроатому» та ЄБРР у розмірі 800 млн євро для реалізації Комплексної зведеної програми підвищення безпеки українських енергоблоків (КзППБ). КзППБ розробив «Енергоатом» з урахуванням рекомендацій спільного проекту Єврокомісії, МАГАТЕ та України.

Графік публічних консультацій та оприлюднення інформації:

ЕТАП I: ВИЗНАЧЕННЯ МАСШТАБІВ РОБІТ

- Заява про наміри – 2010.
- Оприлюднення Плану залучення зацікавлених сторін – 26.04.2011.
- Розсилка листів-запрошень до участі у зустрічах з визначення масштабів робіт – з 26.04.2011.
- Зустрічі з визначення масштабів робіт – 10.05 – 18.05.2011.
- Оприлюднення резюме зустрічей з визначення масштабів робіт – до 30.05.2011.

ЕТАП II: ГРОМАДСЬКІ КОНСУЛЬТАЦІЇ ЩОДО ЗВІТУ З ЕО

- Он-лайн публікація резюме ЕО – 1.06.2011.
- Відкриття інформаційних центрів – 1.06.2011.
- Оприлюднення проекту Звіту з ЕО – до 15.06.2011.
- Громадські зустрічі – 19.07 – 27.07.2011.
- Оприлюднення остаточного звіту з ЕО – 7.10.2011.

Джерело: <http://www.npp.zp.ua/files/Plan.privl.storon.final.ua.pdf>

Список скорочень

ДЕЕ – державна екологічна експертиза

Директива – Директива 2011/92/ЄС, що кодифікує Директиви 85/337/ЄЕС, 97/11/ЄС, 2003/35/ЄС та 2009/31/ЄС

ЕЕ – екологічна експертиза

ЕО – екологічна оцінка

ЗВТ – зона вільної торгівлі

Конвенція Еспо – Конвенція про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті від 25 лютого 1991 року

НУО – неурядові організації

ОВД – оцінка впливу на довкілля (для позначення процедури ЄС)

ОВНС – оцінка впливу на навколишнє середовище (для позначення української процедури)

ОВНСС – оцінка впливів на навколишнє природне та соціальне середовища

Орхуська конвенція – Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень і доступ до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища, від 25 червня 1998 року

Катерина Малигіна – інтерн-аналітик Міжнародного центру перспективних досліджень за програмою Фонду Сороса, аспірант Інституту вивчення Східної Європи при Університеті Бремена (Німеччина).

“Європейські акценти” – періодичне видання МЦПД, яке запроваджує дискусію з важливих питань європейської інтеграції України та політики ЄС стосовно України.